

กฎหมายเกี่ยวกับคนไร้ความสามารถ
และเสมือนไร้ความสามารถ

นางวิลาสินี สิทธีโสภณ

วิทยากรเชี่ยวชาญ

กลุ่มงานกฎหมาย ๓ สำนักกฎหมาย

บทความนี้ใช้เพื่อนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา
รายการเจตนารมณ์กฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

กฎหมายเกี่ยวกับคนไร้ความสามารถและเสมือนไร้ความสามารถ

นางวิลาสินี สิทธิโสภณ
วิทยากรเชี่ยวชาญ สำนักกฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้คุ้มครองบุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ มิให้ถูกเอาเปรียบจากบุคคลอื่น โดยกฎหมายกำหนดให้คนไร้ความสามารถนั้น ต้องอยู่ในความอนุบาลของผู้อนุบาล ส่วนคนเสมือนไร้ความสามารถต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ก่อนจึงจะทำการได้ หรือศาลมีคำสั่งให้ผู้พิทักษ์มีอำนาจกระทำการนั้นแทนคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้ โดยเหตุที่ปัจจุบันนี้ มีบิดามารดา หรือผู้ดูแลของบุคคลดังกล่าวไม่สามารถเบิกค่าใช้จ่าย ค่ารักษาพยาบาล ให้แก่บุคคลซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถได้ จึงต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถเสียก่อน

คนไร้ความสามารถ เป็นบุคคลที่หย่อนความสามารถเนื่องด้วยอาการของจิตไม่ปกติ หรือสมองพิการ ซึ่งเรียกว่าคนวิกลจริต หรือคนบ้า เมื่อบุคคลวิกลจริตถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ จะเกิดผลในทางกฎหมายคือ ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล และคนไร้ความสามารถ ไม่สามารถทำนิติกรรมต่างๆ ได้ สิ่งที่ทำเป็นโมฆียะและการสิ้นสุดเป็นคนไร้ความสามารถด้วยเหตุที่ทำให้เป็นคนไร้ความสามารถได้สุดสิ้นไปแล้ว และมีคำสั่งศาลเพิกถอนคำสั่งเดิมที่ให้เป็นคนไร้ความสามารถ

คนเสมือนไร้ความสามารถ เป็นบุคคลที่ไม่สามารถจัดทำงานของตนเองได้ หรือจัดการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเอง หรือครอบครัว เพราะกายพิการหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบประพฤตีสُر่ย์สุร่ายเสเพลเป็นอาชญา ดิตสุรยาเมาและมีเหตุอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น^๑

โดยหลักทั่วไป บุคคลย่อมมีความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา แต่มีบุคคลบางประเภทกฎหมายถือว่าหย่อนความสามารถในการทำนิติกรรมสัญญา เช่น ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถและคนเสมือนไร้ความสามารถ ส่วนคนไร้ความสามารถต้องอยู่ในความอนุบาล กิจการใด ๆ ของคนไร้ความสามารถ ผู้อนุบาล ซึ่งแต่งตั้งโดยศาลต้องเป็นผู้ทำเองทั้งสิ้น สำหรับคนเสมือนไร้ความสามารถทำกิจการเองได้ทุกอย่าง เว้นแต่กิจการบางอย่างตามกฎหมาย จะทำได้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ เช่น สัญญาซื้อขายที่ดิน เป็นต้น^๒

หลักกฎหมายเกี่ยวกับคนไร้ความสามารถและเสมือนไร้ความสามารถ

๑. คนไร้ความสามารถ

คนไร้ความสามารถ หมายถึง บุคคลที่หย่อนความสามารถเพราะเป็นคนวิกลจริต โดยอาการวิกลจริตนี้ต้องเป็นถึงขนาดที่ไม่สามารถจัดกิจการงานของตนเองได้เลย และอาการดังกล่าวต้องเป็นอยู่เป็นประจำ เมื่อผู้มีสิทธิร้องขอตามกฎหมายยื่นคำร้องต่อศาล ศาลอาจสั่งให้บุคคลดังกล่าวเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้ ซึ่งจะเกิดผลในทางกฎหมายคือ คนไร้ความสามารถต้องอยู่ในความดูแลของบุคคลที่เรียกว่าผู้อนุบาล และคนไร้ความสามารถไม่สามารถทำนิติกรรมต่างๆ ได้เอง การทำนิติกรรมของคนไร้ความสามารถต้องให้ผู้อนุบาลเป็นผู้ทำแทนเท่านั้น นิติกรรมใด ๆ ที่คนไร้ความสามารถได้ทำลงไป เป็นโมฆียะ

^๑ คนไร้ความสามารถและเสมือนไร้ความสามารถ. www.Thanulaw.com/index.php incompetent (สืบค้น ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒)

^๒ วรารัตน์ วนาพิทักษ์. ความสามารถของบุคคลธรรมดา จากเว็บไซต์ <http://www.law.cmu.ac.th/law2011/goto.php?action=document&id=3079> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๘ บัญญัติว่า

“บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าคู่สมรสก็ดี ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดามารดา ปู่ยา ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน หลาน หลาน ลี้อก็ดี ผู้ปกครอง หรือผู้พิทักษ์ก็ดี ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่ก็ดี หรือพนักงานอัยการก็ดี ร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถ ศาลจะสั่งให้บุคคลวิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้

บุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล การแต่งตั้งผู้อนุบาล อำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาลและการสิ้นสุดของความเป็นผู้อนุบาล ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้”

คนไร้ความสามารถตามกฎหมายถือว่าเป็นคนที่ไม่มีความรู้สึกผิดชอบ ไม่อาจทำกิจการตามที่ต้องการได้ ไม่สามารถใช้ความคิด ความเข้าใจในความหมายและผลแห่งการกระทำของตนได้ดี ไม่สามารถแสดงเจตนาได้โดยถูกต้อง จึงจำเป็นที่กฎหมายจะต้องคุ้มครองประโยชน์ของบุคคลเหล่านี้ด้วยการควบคุมดูแลความสามารถในการใช้สิทธิและการปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยหลักเกณฑ์ที่ต้องมีผู้มาร้องขอต่อศาลให้ไต่สวน และมีคำสั่ง เมื่อศาลมีคำสั่งให้บุคคลใดเป็นคนไร้ความสามารถแล้ว ก็จะจัดให้อยู่ในความคุ้มครองดูแลของบุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ผู้อนุบาล”^๓

บทบัญญัติมาตรา ๒๘ นี้ อาจแยกองค์ประกอบของการเป็นคนไร้ความสามารถได้ ๒ ประการคือ

๑. เป็นคนวิกลจริต ๒. ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

คำว่า “บุคคลวิกลจริต” ตามความหมายของมาตรา ๒๘ นี้ นอกจากหมายความถึงบุคคลที่มีจิตไม่ปกติหรือสมองพิการ อย่างที่เรียกกันว่า คนบ้า มีอาการควบคุมสติตนเองไม่ได้ และไม่มีความรู้สึกผิดชอบอย่างบุคคลธรรมดาแล้ว ยังหมายความรวมถึงบุคคลที่มีกิริยาอาการผิดปกติธรรมดา เพราะสติวิปลาสเนื่องจากเจ็บป่วยถึงขนาดที่ไม่มีความรู้สึกผิดชอบและไม่สามารถประกอบกิจการงานใด ๆ ได้ด้วย ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๙๐/๒๕๐๙ (ประชุมใหญ่) มีความเห็นว่า “คนวิกลจริต” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นมิได้หมายถึงบุคคลที่มีจิตผิดปกติเท่านั้น แต่หมายรวมถึงบุคคลที่มีอาการผิดปกติเพราะสติวิปลาสขาดความรู้สึก ขาดความรู้สึกและรับผิดชอบ เพราะบุคคลดังกล่าวไม่สามารถประกอบกิจการงานของตนหรือกิจการส่วนตัวของตนได้ เช่น มีอาการเจ็บป่วยเป็นอัมพาต ไม่สามารถที่จะจัดกิจการต่าง ๆ ของตนได้ตามปกติก็จัดเป็นบุคคลวิกลจริตเช่นเดียวกัน

อาการวิกลจริตที่จะเป็นเหตุให้ศาลสั่งบุคคลเป็นคนไร้ความสามารถนั้นจะต้องมีลักษณะ ๒ ประการประกอบกัน คือ

๑. ต้องเป็นอย่างมาก คือ ไม่สามารถรู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด ไม่มีความรู้สึกรับผิดชอบแต่อย่างใด ซึ่งอาการเหล่านี้อาจเกิดจากอาการทางจิตหรือทางสมองหรือโรคภัยต่าง ๆ ก็ได้ ส่วนอาการผิดปกติของจิตใจในขนาดที่น้อยลงมา เช่น มีสติฟั่นเฟือน หลง ๆ ลืม ๆ จำเหตุการณ์อะไรไม่ค่อยได้ ดังเช่นคนขรา หรือคนปัญญาอ่อน ถือว่ายังไม่ไร้สติเลยทีเดียว ไม่เรียกว่าเป็นมากและไม่อยู่ในข่ายเป็นคนวิกลจริต หากถือว่าเป็นบุคคลจำพวกที่มีจิตบกพร่อง ก็คงจะถือว่าอยู่ในระดับการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถเท่านั้น

๒. ต้องเป็นอยู่เป็นประจำ คือ เป็นเรื่องประจำตัวของผู้นั้น มิได้หมายความว่าต้องมีอาการวิกลจริตอยู่ตลอดเวลา อาจมีอาการปกติสลับกับจิตวิกลเป็นบางช่วง หรือที่เรียกว่าเป็นอาการคุ้มดีคุ้มร้ายก็ได้ การบ้ำหรือวิกลจริตที่ว่าต้องเป็นอยู่ประจํา นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นอยู่ตลอดเวลา คือ อาจมีอาการคุ้มดีคุ้มร้าย

^๓ กฎหมายเกี่ยวกับคนไร้ความสามารถ. จากเว็บไซต์ <https://mickkeyandmai.wordpress.com/> สืบค้นเมื่อวันที่

บางขณะก็เป็นปกติธรรมดา บางขณะก็เป็นบ้ำหมตสติควบคุมตนเองไม่ได้ ไม่ว่าจะระยะเวลาจะสั้นยาว หรือระยะ เป็นปกติกับระยะเป็นบ้ำจะห่างหรือถี่อย่างไร ก็ถือว่าเป็นอยู่ประจำได้ เหตุผลที่สนับสนุนความเห็นนี้มีอยู่ใน ป.พ.พ. มาตรา ๓๐ ที่ว่า “การใด ๆ อันบุคคลวิกลจริตซึ่งศาลยังมีได้สั่งให้เป็นความสามารถได้กระทำการ นั้นจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อได้กระทำให้ในขณะที่บุคคลนั้นจริตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่า ผู้กระทำให้เป็นคนวิกลจริต”

ความสิ้นสุดของการเป็นคนไร้ความสามารถ

มีคำสั่งศาลให้เป็นคนไร้ความสามารถ

หลักเกณฑ์ในการเป็นคนไร้ความสามารถ คือ บุคคลที่วิกลจริตดังกล่าวจะต้องถูกศาลสั่งให้เป็น คนไร้ความสามารถด้วย จึงจะถือว่าเป็นคนไร้ความสามารถตามกฎหมาย ซึ่งการที่ศาลจะสั่งให้บุคคลใดเป็นคน วิกลจริตนั้น จะต้องเป็นผู้เกี่ยวข้องกับการร้องขอ เป็นผู้ยื่นคำร้องต่อศาล บุคคลผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาล ได้แก่

๑. คู่สมรสของบุคคลวิกลจริต ต้องเป็นสามีหรือภริยาโดยชอบด้วยกฎหมายของคนวิกลจริต เท่านั้น ชายหรือหญิงที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับคนวิกลจริต แม้ว่าจะอยู่กินกันฉันสามีภริยาก็ไม่มีสิทธิร้องขอต่อ ศาลได้

๒. ผู้บุพการี หมายถึง ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป ได้แก่ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดของ คนวิกลจริตเอง แต่บิดามารดาบุญธรรมตามกฎหมาย ก็ถือว่าเป็นบิดามารดา ที่ร้องขอให้ศาลสั่งบุตรบุญธรรม ของตนเป็นคนไร้ความสามารถได้

๓. ผู้สืบสันดาน หมายถึง ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงลงมา เป็นผู้สืบสันดานตามความเป็นจริง ได้แก่ ลูก หลาน เหลน ลื่อ ของคนวิกลจริต

๔. ผู้ปกครอง หมายถึง บุคคลผู้ใช้อำนาจปกครองแทนบิดามารดาของผู้เยาว์ ในกรณีที่ผู้เยาว์ ไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครอง ผู้ปกครองจะร้องขอต่อศาลให้สั่งผู้เยาว์เป็นคน ไร้ความสามารถก็ได้ ซึ่งผู้ปกครองจะหมายความถึงผู้ปกครองที่ตั้งขึ้นโดยคำสั่งศาล และผู้ปกครองตามความ เป็นจริงที่รับดูแลผู้เยาว์นั้นอยู่

๕. ผู้พิทักษ์ หมายถึง ผู้ควบคุมดูแลคนเสมือนไร้ความสามารถ ซึ่งมีสิทธิร้องขอได้ถ้าคนเสมือนไร้ ความสามารถกลายเป็นคนวิกลจริตขึ้นมา ให้ความหมายรวมถึงผู้พิทักษ์ตามความเป็นจริงด้วย คนวิกลจริตเป็น บุคคลไม่มีญาติ หรือญาติไม่ยอมเข้าเกี่ยวข้องพนักงานอัยการก็เข้าร้องขอได้

๖. ผู้ซึ่งปกครองดูแลผู้เยาว์ ในกรณีที่บุคคลวิกลจริตไม่มีผู้ดูแลตามข้อ ๑ - ๕ กฎหมายได้ให้อำนาจผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลวิกลจริตนั้นม้ออำนาจร้องขอต่อศาลได้ ผู้ซึ่งปกครองดูแลผู้เยาว์ในที่นี้อาจเป็นคน ที่ใช้อำนาจปกครองตามความเป็นจริงก็ได้ เช่น ลุง ป้า น้า อา หรือบุคคลอื่น

๗. พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าพนักงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี อาญาและคดีแพ่ง

วิธีการร้องขอต่อศาล

การเสนอคดีต่อศาล การดำเนินคดีต้องเริ่มคดีโดยทำเป็นคำร้องขอซึ่งเป็นคำฟ้องอย่างหนึ่ง เมื่อศาล ได้รับคำร้องขอดังกล่าวแล้วก็จะนัดพิจารณาไต่สวนคำร้องโดยประกาศโฆษณาตามระเบียบ เช่น ประกาศ หน้าหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นการประกาศให้ประชาชนทราบเพื่อว่าผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสียจะได้ทราบและ ร้องคัดค้านเข้ามาในคดีได้เขตอำนาจศาล คือศาลที่บุคคลวิกลจริตนั้นอยู่ในเขต หรือต่อศาลที่ผู้ร้องขอมี ภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

การพิจารณาไตสวน ให้ผู้ยื่นคำร้องขอยื่นบัญชีระบุเช่นเดียวกับการฟ้องคดีธรรมดา และเป็นหน้าที่ของผู้ร้องขอที่จะเสนอพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนคำร้องของตนให้ได้ความว่าบุคคลที่ถูกอ้างว่า วิกจริตนั้น เป็นบุคคลวิกจริตจริง การไตสวนนั้นศาลจะต้องฟังคำพยานและเหตุผลต่าง ๆ และจะต้องฟัง คำเบิกความของแพทย์เป็นหลัก ถ้าในทางพิจารณาพยานหลักฐาน ไม่พอฟังได้ว่าบุคคลนั้นถึงขนาดเป็น คนวิกจริต เพียงแต่มีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลอาจสั่งให้บุคคลนั้นเป็นเพียง คนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้

เมื่อศาลสั่งให้บุคคลวิกจริตเป็นคนไร้ความสามารถ จะต้องโฆษณาคำสั่งในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ การเป็นคนไร้ความสามารถนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง มิได้มีผลย้อนหลัง ขึ้นไปถึงวันที่เริ่มมีอาการวิกจริต หรือวันยื่นคำร้องต่อศาล หรือมีผลตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

๒. คนเสมือนไร้ความสามารถ

คนเสมือนไร้ความสามารถ หมายถึง บุคคลที่กายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือ ประพฤติสุรุ่ยสุร่ายเป็นอาชญา หรือติดสุรายาเมา หรือมีเหตุอื่นทำนองเดียวกันนั้น จนไม่สามารถที่จะจัดการ การงานของตนเองได้ หรืออาจจัดการงานของตนเองไปในทางที่เสื่อมเสียต่อทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เมื่อผู้มีสิทธิร้องขอตามกฎหมายยื่นคำร้องต่อศาล ศาลอาจสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ซึ่งจะ เกิดผลในทางกฎหมายคือ คนเสมือนไร้ความสามารถต้องอยู่ในความดูแลของผู้พิทักษ์ และการทำนิติกรรมบางชนิด ต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อนจึงจะทำได้ หากทำนิติกรรมลงไปโดยไม่ได้รับความยินยอม นิติกรรม นั้นเป็นโมฆะ^๔

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๒ บัญญัติว่า

“บุคคลใดมีกายพิการหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือประพฤตสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาชญา หรือติดสุรายาเมา หรือมีเหตุอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น จนไม่สามารถจะจัดทำกรงานโดยตนเองได้ หรือจัด กิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือของครอบครัว เมื่อบุคคลที่ระบุไว้ในมาตรา ๒๘ ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้

บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความพิทักษ์ การแต่งตั้งผู้พิทักษ์ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้

ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสิ้นสุดของความเป็นผู้ปกครองในบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายนี้ มา ใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของการเป็นผู้พิทักษ์โดยอนุโลม”

หลักเกณฑ์แห่งการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ปรากฏอยู่ในมาตรา ๓๒ อาจแยกหลักเกณฑ์ การเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ได้เป็น ๓ ประการ คือ

๑. มีเหตุบกพร่อง

๒. เพราะเหตุบกพร่องดังกล่าวทำให้ไม่สามารถจัดการงานของตนได้ หรือจัดการไปในทางที่เสื่อม เสียแก่ทรัพย์สินของตนหรือครอบครัว

๓. มีคำสั่งศาลให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

เหตุบกพร่องที่อาจทำให้บุคคลถูกศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ มี ๕ ประการ คือ

๑. กายพิการ หมายถึง ร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งพิการหรือไม่สมประกอบ หรือเป็นอัมพาต เคลื่อนไหวตัวไม่ได้ เหตุที่ทำให้กายพิการนี้ อาจมีมาแต่กำเนิด หรือเกิดขึ้นภายหลัง เพราะป่วยเจ็บ ชราภาพ หรืออุบัติเหตุก็ได้ ตัวอย่างเช่น

^๔ คนเสมือนไร้ความสามารถ. จากเว็บไซต์ www.ithailaw.blogspot.com/2011/04/blogpost_26.html (สืบค้นเมื่อวันที่

คำพิพากษาฎีกาที่ ๙๑๒/๒๕๒๐ ค. อายุ ๗๔ ปี ป่วยเป็นโรคเบาหวาน และเป็นอัมพาตมานาน ประมาณ ๑๓ เดือน มือเท้าข้างขวาและร่างกายแถบซีกด้านขวาเคลื่อนไหวไม่ได้ เคลื่อนไหวได้เฉพาะแถบซีกด้านซ้าย ลูกเขยยืนไม่ได้ นั่งได้ คลานไปในระยะใกล้ ๆ ได้ เข้าใจคำถามได้ดีสามารถตอบคำถามได้บ้าง แพทย์ รักษาแล้วอาการไม่ดีขึ้น จึงเป็นบุคคลไม่สามารถจะจัดการงานของตนเองได้ เพราะกายพิการสมควร ถูกสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถและให้อยู่ในความพิทักษ์

ผู้ร้องเป็นบุตรของพี่ชาย ค. ไม่ใช่ผู้สืบสันดานหรือผู้พิทักษ์ของ ค. ส่วนผู้คัดค้านเป็นผู้พิทักษ์ตามพยานของ ค. มาก่อน ดังนี้ ผู้ร้องจึงไม่มี สิทธิร้องขอต่อศาลให้สั่งว่า ค. เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถและให้อยู่ในความพิทักษ์ของผู้ร้องได้

การที่ผู้ร้องอ้างว่าผู้ร้องมีสิทธิได้รับมรดกของ ค. หาก ค. ถึงแก่กรรม โดยได้รับมรดกแทนที่บิดาผู้ร้องที่ถึงแก่กรรมแล้วและเป็นทายาทเพียงผู้เดียว ของ ค. การร้องขอต่อศาลเป็นการใช้สิทธิโดยสุจริตชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนเพื่อรักษาผลประโยชน์ส่วนได้เสียของ ค. และของผู้ร้อง ตามที่ผู้ร้องฎีกานั้น กรณีดังกล่าวไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้ผู้ร้องมีสิทธิร้องขอต่อศาลได้

คำพิพากษาฎีกาที่ ๒๔๓๒/๒๕๒๖ คำร้องกล่าวเพียงว่า ช.มารดาผู้ร้องป่วยเป็นโรคต่อมไทรอยด์ไม่ทำงาน สุขภาพไม่สมบูรณ์ ย่ำต่อการถูกหลอกลวงหรือข่มขู่จากผู้อื่นได้เท่านั้น ไม่ได้กล่าวว่า ช. ไม่สามารถจะจัดทำกรงานของตนเองได้เพราะเหตุ ต่างๆ ตามที่ระบุไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๔ ตามทางไต่สวนก็ได้ความว่า ช.ยังคงปฏิบัติหน้าที่แม่บ้านได้ตามปกติโดยไปจ่ายตลาดและหุงหาอาหารเองกรณีไม่มีเหตุที่จะสั่งให้ ช. เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถแต่ประการใด

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๐๔๕/๒๕๒๘ โจทก์ตบอดทั้งสองข้างมาแต่กำเนิด ศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถอยู่ในความพิทักษ์ของภริยา คดีก่อนศาลฎีกาพิพากษายกฟ้อง โดยวินิจฉัยว่า โจทก์คดีก่อนเป็นเพียงผู้พิทักษ์ไม่มีอำนาจฟ้องแทนคนเสมือนไร้ความสามารถ ผู้พิทักษ์มีอำนาจหน้าที่เพียงแต่ให้ความยินยอมหรือไม่แก่คนเสมือนไร้ความสามารถในกิจการที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น โจทก์จึงมาฟ้องคดีเองในคดีนี้โดยไม่ได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ จึงไม่เป็นฟ้องซ้ำ

๒. จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ คือ ผู้ที่มีจิตไม่ปกติ เพราะโรคจิตหรือสมองพิการแต่ไม่ถึงกับวิกลจริตกล่าวคือ เป็นบุคคลที่ยังมีความรู้สึกผิดชอบอยู่บ้าง ไม่ใช่ไร้สติเสียเลยทีเดียว แต่ความรู้สึกผิดชอบอาจเลอะเลือนไปบางครั้งบางคราว เหตุที่ทำให้จิตฟั่นเฟือนนี้ อาจเป็นมาแต่กำเนิด หรือเป็นภายหลังก็ได้ ไม่ว่าจะป่วยเจ็บ แก่ชรา หรืออุบัติเหตุ คนปัญญาอ่อนนั้น แพทย์ถือว่าเป็นบุคคลจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ จึงอาจถูกร้องขอให้ศาลมีคำสั่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้ คนปัญญาอ่อนที่เป็นมากก็ควรจัดให้อยู่ในจำพวกคนไร้ความสามารถเช่นเดียวกัน

๓. ประพฤติสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาชญา หมายถึง บุคคลที่มีนิสัยใช้จ่ายเงินทองอย่างไม่จำเป็นและไร้ประโยชน์เข้าลักษณะฟุ่มเฟือยโดยไม่มีเหตุผลสมควร และมีรายจ่ายเกินกว่ารายได้อยู่ประจำ ลักษณะการใช้เงินทองของผู้ประพฤตสุรุ่ยสุร่ายเสเพลเป็นอาชญา มี ๓ ประการคือ

(๑) ใช้จ่ายเกินกว่ารายได้

(๒) การใช้จ่ายเกินรายได้นี้ เป็นการใช้จ่ายอย่างไร้ประโยชน์และปราศจากเหตุผลในแง่เศรษฐกิจ

(๓) การใช้จ่ายอย่างไร้ประโยชน์นี้ ต้องเป็นการกระทำที่ปฏิบัติเป็นประจำจนเป็นอาชญาหรือจนเป็นปกติ

๔. ติดสุรารายาเมา หมายถึง การติดสิ่งเสพติดด้วยสิ่งมีเมาชนิดใดก็ได้ เช่น ติดยาบ้า ติดกัญชา ติดเฮโรอีน ติดสุรา ยาตองเหล้า หรือของมีเมาอย่างอื่นทำนองเดียวกัน แต่ข้อสำคัญคือต้องเป็นการติดแบบเป็นประจำ ขาดไม่ได้ ผู้ที่ติดสุรารายาเมาเช่นว่านี้มักไม่มีสติควบคุมร่างกายและจิตใจได้ จึงไม่สามารถจัดการงานของตนเองได้อย่างบุคคลทั่วไป หรืออาจจัดกิจการไปในทางที่เสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเอง การติดสุรารายาเมานั้นจะต้องติดถึงขนาดที่ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถจัดการกิจการงานของตนเองได้ หรือแม้ว่าจะจัดการกิจการของตนเองได้ ก็อาจทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่กิจการงานของตน ดังนั้น หากเป็นการดื่มสุราเพื่อการสังสรรค์ก็ไม่เข้ามาตรา ๓๒ หรือกรณีที่เป็นโรคตับแข็งเพราะดื่มสุรามาก แต่ยังสามารถจัดการกิจการงานของตนได้อยู่ ก็ไม่เข้ามาตรานี้เช่นเดียวกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๙๑๖/๒๕๓๖ แม้ผู้คัดค้านขอขบตี้มและเมาสุราก็ตาม แต่ก็คงเพียงบางเวลาเท่านั้น และไม่ถึงขนาดครองสติไม่ได้ ในเวลาที่ไม่เมาสุราก็ยังสามารถประกอบกิจการงานได้ด้วยตนเองเช่นคนปกติทั่วไป ผู้คัดค้านยืนยันว่าสามารถปกครองทรัพย์สินของตนเอง ทั้งยังได้ความว่าพนักงานอัยการได้ฟ้องผู้ร้องในข้อหาขโมยหนังสือรับรองการทำประโยชน์ของผู้คัดค้าน ข้อเท็จจริงยังฟังไม่ได้ว่าผู้คัดค้านไม่สามารถจัดการกิจการงานของตนเองได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๓๒ ผู้คัดค้านเป็นผู้บรรลุนิติภาวะแล้วย่อมมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ตามลำพัง ไม่มีเหตุตามกฎหมายที่จะมีคำสั่งให้ผู้คัดค้านเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

๕. เหตุอื่นทำนองเดียวกัน จะต้องเป็นเหตุที่ถึงขนาดทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถจัดการกิจการงานของตนเองได้

๖. เพราะเหตุบกพร่องดังกล่าวทำให้ไม่สามารถจัดการกิจการงานโดยตนเองได้ หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนหรือครอบครัว หรืออาจจัดกิจการไปในทางที่เสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว

หลักเกณฑ์การเป็นเสมือนไร้ความสามารถนี้แตกต่างจากเรื่องคนไร้ความสามารถ คือในกรณีคนไร้ความสามารถ เหตุที่ศาลจะสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถถือเอาโรคคือความวิกลจริตเป็นข้อสำคัญเพียงประการเดียว ส่วนเรื่องคนเสมือนไร้ความสามารถถือเอาเหตุบกพร่อง และผลคือไม่สามารถประกอบกิจการงานได้ หรือจัดกิจการไปในทางที่อาจจะเสื่อมเสียแก่ทรัพย์สินของตนเองหรือครอบครัว เป็นหลัก ๒ ประการประกอบกัน

๗. มีคำสั่งศาลให้เป็นเสมือนไร้ความสามารถ หากในทางพิชารณาศาลฟังจากพยานหลักฐานแล้วเห็นว่า บุคคลนั้นมีอาการมากถึงขนาดเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถจัดการกิจการงานของตนได้เลย ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้ ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาล ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ คือบุคคลที่ระบุไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา ๒๘^๕

การยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ ผู้มีสิทธิร้องขอต่อศาล

มาตรา ๓๒ วรรค ๑ บัญญัติว่า “เมื่อบุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๒๘ ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถก็ได้” บุคคลผู้มีสิทธิร้องตามมาตรา ๒๘ อาจแยกออกได้เป็น ๗ จำพวกคือ

^๕ วราภรณ์ วนาพิทักษ์. ความสามารถของบุคคลธรรมดา จากเว็บไซต์ <http://www.law.cmu.ac.th/law2011/goto.php?action=document&id=3079> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

๑. คู่สมรสของบุคคลวิกลจริต
๒. ผู้บุพการี หมายถึง ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป ได้แก่ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดของ
คนวิกลจริตเอง แต่บิดามารดาบุพการีตามกฎหมาย ก็ถือว่าเป็นบิดามารดา ที่ร้องขอให้ศาลสั่งบุตรบุพการี
ของตนเป็นคนไร้ความสามารถได้
๓. ผู้สืบสันดาน หมายถึง ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงลงมา เป็นผู้สืบสันดานตามความเป็นจริง
ได้แก่ ลูก หลาน เหลน ลื้อ
๔. ผู้ปกครอง
๕. ผู้พิทักษ์
๖. ผู้ซึ่งปกครองดูแลผู้เยาว์
๗. พนักงานอัยการ

ผลของการเป็นคนไร้ความสามารถ

เมื่อบุคคลวิกลจริตถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ จะเกิดผลทางกฎหมาย ๒ ประการ
ด้วยกัน คือ

๑. ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล
๒. นิติกรรมที่ทำลงเป็นโมฆียะ

บุคคลวิกลจริตที่ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล ดังที่มาตรา ๒๘
วรรค ๒ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามวรรคหนึ่ง ต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล”

ผู้อนุบาล หมายถึง ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลคนไร้ความสามารถ รวมทั้งจัดการดูแลทรัพย์สินตลอดจน
ทำหน้าที่ต่าง ๆ แทนคนไร้ความสามารถ ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๙๘/๑๘ ได้อนุโลมให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการ
ปกครองมาใช้บังคับกับผู้อนุบาล ดังนั้นผู้อนุบาลจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๕๘๗ ด้วย
กล่าวคือ เป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว เว้นแต่

๑. บุคคลผู้ซึ่งถูกศาลสั่งว่าเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ
๒. บุคคลล้มละลาย
๓. บุคคลผู้ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะปกครองผู้เยาว์ หรือทรัพย์สินของผู้เยาว์
๔. บุคคลผู้ซึ่งมีหรือเคยมีคดีในศาลกับผู้เยาว์ ผู้บุพการีหรือพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมแต่
บิดาหรือมารดากับผู้เยาว์

ไม่จำกัดว่าเป็นคดีแพ่งหรืออาญา

ไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย แต่มิใช่โจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมกับผู้เยาว์

ไม่ว่าจะฟ้องหรือถูกฟ้องในฐานะส่วนตัวหรือไม่ เช่น ในฐานะผู้จัดการมรดก หรือ เป็นทนายให้

คนอื่น

๕. บุคคลผู้ซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตาย ได้ระบุชื่อห้ามไว้มิให้เป็นผู้ปกครอง ผู้อนุบาลอาจแบ่งได้เป็น

๒ กรณี คือ

๑. กรณีคนไร้ความสามารถยังมิได้สมรส โดยหลักแล้วบุคคลที่ศาลจะตั้งเป็นผู้อนุบาลคนไร้ความสามารถ คือ บิดาและมารดา โดยตั้งทั้งสองคนร่วมกันเป็นผู้อนุบาลมิใช่คนใดคนหนึ่ง หรือถ้าบิดาหรือมารดาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเสียชีวิตไปแล้ว หรือถูกถอนอำนาจปกครอง ฝ่ายที่ยังอยู่หรือยังมีอำนาจปกครองก็เป็นผู้อนุบาล

อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นอยู่ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษ เช่น บิดามารดาเสียชีวิตไปหมดแล้วหรือมีความประพฤติไม่เหมาะสม หรือมีเหตุสำคัญอื่น เช่น บิดามารดาชราภาพมาก ไม่อยู่ในสภาพที่จะใช้อำนาจและหน้าที่แห่งความอนุบาลได้ เป็นต้น ศาลจะตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้อนุบาลก็ได้

ส่วนศาลจะตั้งใครเป็นผู้อนุบาลนั้น เป็นดุลพินิจของศาลที่จะตั้งใครก็ได้สุดแล้วแต่จะเห็นสมควร โดยพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งหลาย อันเกี่ยวแก่ตัวผู้ไร้ความสามารถและทรัพย์สินสมบัติของผู้ไร้ความสามารถกับพิจารณาถึงความประพฤติและความสามารถชานาญของบุคคลที่จะได้รับแต่งตั้งโดยถือเอาประโยชน์ของคนไร้ความสามารถเป็นข้อสำคัญว่าผู้นั้นจะสามารถควบคุมดูแลคนไร้ความสามารถและจัดการทรัพย์สินของคนไร้ความสามารถได้ดีกว่าบุคคลอื่น

๒. กรณีคนไร้ความสามารถสมรสแล้ว

ในกรณีที่คนไร้ความสามารถสมรสแล้ว คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้อนุบาล แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่ในตอนท้ายของมาตรา ๑๔๖๓ เอง ให้ศาลมีอำนาจตั้งบุคคลอื่นนอกจากคู่สมรสเป็นผู้อนุบาลได้

การตั้งบุคคลอื่นเป็นผู้อนุบาลตามมาตรา ๑๔๖๓ นี้ ศาลไม่มีอำนาจที่จะสั่งได้เองต้องมีผู้ร้องขอขึ้นมา และต้องมีเหตุสำคัญอันเกี่ยวกับตัวคู่สมรส ศาลจึงจะสั่งได้ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑. มีผู้ร้องขอ ผู้มีสิทธิร้องขอตามมาตรา ๑๔๖๓ นี้มี ๒ จำพวก คือ ผู้มีส่วนได้เสียและพนักงานอัยการ

๒. มีเหตุสำคัญ เหตุสำคัญนี้หมายความว่า ถ้าให้คู่สมรสเป็นผู้อนุบาลจะก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงแก่ประโยชน์ของคนไร้ความสามารถ เช่น คู่สมรสเองเป็นคนวิกลจริต หรือมีความประพฤติไม่ดี หากเป็นผู้อนุบาลก็จะเป็นผลเสียหายมากกว่า หรือไม่สามารถดูแลผู้ไร้ความสามารถหรือปกครองทรัพย์สินได้ เช่น แก่ชรามาก หลง ๆ ลืม ๆ เป็นต้น กฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของผู้อนุบาลแต่ละจำพวกก็ถือหลักความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้อนุบาลกับคนไร้ความสามารถเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจแยกพิจารณาได้ดังนี้

๑) กรณีบิดามารดาเป็นผู้อนุบาลบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ กฎหมายให้นำบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของผู้จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์มีอยู่อย่างไร ก็ยังคงมีอยู่เหมือนเดิม

๒) กรณีบิดามารดาเป็นผู้อนุบาลบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วหรือกรณีที่บุคคลอื่น ซึ่งมีบิดามารดาหรือคู่สมรสเป็นผู้อนุบาล บิดามารดาหรือบุคคลอื่นนั้นอยู่ในฐานะเป็นผู้ปกครองของคนไร้ความสามารถ มีหน้าที่ให้ความอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษาและรักษาพยาบาลคนไร้ความสามารถ การจัดการทรัพย์สินถูกควบคุมเข้มงวดเช่นเดียวกับผู้ปกครอง เช่น ต้องรับทำบัญชีทรัพย์สินส่งศาลปีละครั้ง หรืออาจต้องหาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินเมื่อศาลสั่ง เป็นต้น

๓) กรณีภริยาหรือสามีเป็นผู้อนุบาล ให้คู่สมรสเป็นผู้อนุบาลและให้มีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใช้อำนาจปกครองผู้เยาว์ ไม่สามารถทำนิติกรรมบางชนิดโดยปราศจากความยินยอมของ ผู้พิทักษ์ หากฝ่าฝืนนิติกรรมเป็นโมฆียะ

โดยหลักทั่วไปคนเสมือนไร้ความสามารถยังคงเป็นผู้สามารถทำกิจการงานโดยตนเองได้ มีข้อจำกัดเพียงการทำนิติกรรมบางอย่างดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๓๔ เท่านั้นที่จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์นิติกรรมจึงจะมีผลสมบูรณ์ หากปราศจากความยินยอม นิติกรรมเป็นโมฆียะ แต่กฎหมายไม่ได้ห้ามคนเสมือนไร้ความสามารถทำพินัยกรรม คนเสมือนไร้ความสามารถ ที่อายุครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์ ขึ้นไป ย่อมทำ

พินัยกรรมได้ไม่เป็นโมฆะ เพราะความสามารถหาได้ถูกจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ ไม่

นิติกรรมที่ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ นิติกรรมที่ระบุไว้ในมาตรา ๓๔ ได้แก่

๑. นำทรัพย์สินไปลงทุน
๒. รับคืนทรัพย์สินที่ไปลงทุน ต้นเงินหรือทุนอย่างอื่น
๓. กู้ยืมหรือให้กู้ยืมเงิน ยืมหรือให้ยืมสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
๔. รับประกันโดยประการใด ๆ อันมีผลให้ตนต้องถูกบังคับชำระหนี้
๕. เช่าหรือให้เช่าสังหาริมทรัพย์มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่าหกเดือน หรืออสังหาริมทรัพย์ มีระยะเวลาเกินกว่าสามปี
๖. ให้โดยเสนาหา เว้นแต่การให้ที่พอสมควรแก่ฐานะรูป เพื่อการกุศล หรือการสังคม
๗. รับการให้โดยเสนาหาที่มีเงื่อนไขหรือค่าภาระติดพัน หรือไม่รับการให้โดยเสนาหา
๘. ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มา หรือปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ หรือในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
๙. ก่อสร้าง ดัดแปลง หรือซ่อมแซมอาคารอย่างใหญ่
๑๐. เสนอคดีต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ เว้นแต่การร้องขอตามมาตรา ๓๕ หรือการ ร้องขอถอนผู้พิทักษ์

๑๑. ประนีประนอมยอมความหรือมอบข้อพิพาทให้อนุญาโตตุลาการวินิจฉัย

กรณีศาลจะสั่งให้ผู้พิทักษ์เป็นผู้ทำการแทนคนเสมือนไร้ความสามารถ หลักเกณฑ์ข้อนี้ บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๔ วรรคสาม คือ กรณีคนเสมือนไร้ความสามารถเพราะเหตุกายพิการหรือจิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบซึ่งโดยข้อเท็จจริงอาจไม่มีสภาพที่จะจัดการงานของตนเองได้เลย จึงกำหนดให้ในกรณีเช่นนี้ ให้ผู้พิทักษ์จัดการงานให้แทนลักษณะเดียวกับผู้อนุบาล

ผลของนิติกรรมที่ขาดความยินยอมตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๔ และนิติกรรมอย่างอื่น นอกจากนี้ ซึ่งศาลมีคำสั่งให้ต้องได้รับความยินยอมก่อน หากคนเสมือนไร้ความสามารถกระทำลงโดยปราศจาก ความยินยอมของผู้พิทักษ์ย่อมมีผลเป็นโมฆียะ

ความสิ้นสุดของการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ

การสิ้นสุดความเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ตามป.พ.พ. มาตรา ๓๖ บัญญัติว่า

“ถ้าเหตุที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดไปแล้ว ให้นำบทบัญญัติ มาตรา ๓๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ความสิ้นสุดแห่งการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถตามบทบัญญัติดังกล่าวอาจแยกออกได้เป็น ๓ กรณี คือ

๑. สิ้นสุดลงโดยการตายของคนเสมือนไร้ความสามารถ กรณีที่คนเสมือนไร้ความสามารถตาย สิทธิและหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวย่อมระงับลง ด้วยเหตุนี้ อำนาจหน้าที่ของผู้พิทักษ์ที่มีต่อคนเสมือน ไร้ความสามารถย่อมระงับไปด้วย

๒. สิ้นสุดลงเพราะเปลี่ยนฐานะคนเสมือนไร้ความสามารถได้กลายเป็นคนไร้ความสามารถ กรณีที่ คนเสมือนไร้ความสามารถมีอาการวิกลจริตหนักขึ้น และผู้มีสิทธิร้องขอตามมาตรา ๒๘ ยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่ง ให้บุคคลดังกล่าวเป็นคนไร้ความสามารถ ความเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถของบุคคลนั้นก็ย่อมสิ้นสุดลง และเป็นคนไร้ความสามารถแทน หรือเมื่อปรากฏว่าบุคคลที่ร้องขอให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถเพราะเหตุ

ที่มีจิตพินเพื่อนไม่สมประกอบ แต่ในทางพิจารณาปรากฏต่อศาลว่าบุคคลดังกล่าวเป็นคนวิกลจริต ศาลอาจสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนไร้ความสามารถก็ได้

๓. สิ้นสุดลงเพราะเหตุบกพร่อง ตามมาตรา ๓๔ หมดสิ้นไป เช่น ประพฤติตนเป็นคนดี ไม่สุรุษสุร่าย หรือเลิกเสพสุรายาเมา หรือหายจากอาการจิตพินเพื่อนแล้ว และศาลมีคำสั่งเพิกถอนให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถแล้ว

ในกรณีที่เหตุแห่งการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถได้สิ้นสุดไปแล้ว และเมื่อบุคคลผู้มีสิทธิร้องขอตามกฎหมาย ร้องขอต่อศาลก็ให้ศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งที่ให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้น ผู้มีสิทธิร้องขอให้ศาลสั่งถอนคำสั่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ได้แก่

๑. สามีหรือภริยาของคนเสมือนไร้ความสามารถ
๒. ผู้บุพการี กล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวด
๓. ผู้สืบสันดาน กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลื้อ
๔. ผู้ปกครอง
๕. ผู้พิทักษ์
๖. ผู้ซึ่งปกครองดูแลบุคคลนั้นอยู่
๗. พนักงานอัยการ

คำสั่งของศาล ให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อศาลเพิกถอนคำสั่งเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ จะต้องโฆษณาคำสั่งในราชกิจจานุเบกษา เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบ คำสั่งเพิกถอนของศาลนั้นเริ่มตั้งแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง มิได้มีผลย้อนหลังขึ้นไปถึงวันที่หายจากอาการวิกลจริต หรือวันยื่นคำร้องต่อศาล หรือมีผลตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษา

สรุป

คนไร้ความสามารถ คือ บุคคลวิกลจริตที่คู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดานของผู้นั้น หรือพนักงานอัยการ ร้องขอต่อศาล และศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ การสิ้นสุดแห่งการเป็นคนไร้ความสามารถ จะมีได้ในกรณีที่คนไร้ความสามารถถึงแก่ความตาย หรือเมื่อศาลได้สั่งเพิกถอนคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ บุคคลที่ศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาลของผู้อนุบาล ผู้อนุบาลของคนไร้ความสามารถ ได้แก่ บิดามารดา ในกรณีที่คนไร้ความสามารถยังมิได้ทำการสมรส หรืออาจจะเป็นภริยาหรือสามี ในกรณีที่คนไร้ความสามารถทำการสมรสแล้วนิติกรรมที่คนไร้ความสามารถได้ทำลงตกเป็นโมฆียะทั้งสิ้น ไม่ว่าจะได้รับความยินยอมจากผู้อนุบาลหรือไม่ก็ตาม จะต้องให้ผู้อนุบาลเป็นผู้ทำแทน ข้อสังเกต คนวิกลจริตที่ศาลยังมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถย่อมถือว่าอยู่ในฐานะเป็นผู้มีความสามารถเหมือนบุคคลธรรมดาทั่วไป จึงสามารถทำนิติกรรม ไต ๆ ได้สมบูรณ์ เว้นแต่อาจจะเป็นโมฆียะได้ถ้าหากพิสูจน์ได้ว่านิติกรรมนั้นได้ทำขึ้นในขณะที่ผู้นั้นวิกลจริตอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้หรือรู้ว่าผู้นั้นเป็นคนวิกลจริต

คนเสมือนไร้ความสามารถ คือ บุคคลที่ไม่สามารถจัดทำกรงานของตนเองได้ เพราะมีกายพิการจิตพินเพื่อน ไม่สมประกอบ ประพฤติสุรุษสุร่าย เสเพลเป็นอาจิดิน ติดสุรายาเมา และคู่สมรส บุพการี ผู้สืบสันดาน หรือพนักงานอัยการ ร้องขอต่อศาลแล้วศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ การสิ้นสุดแห่งการเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ จะมีได้ในกรณีที่บุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเมื่อศาลได้สั่งเพิกถอนคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถนั้น บุคคลที่ศาลสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถจะตกอยู่ในความพิทักษ์ของบุคคลที่เรียกว่าผู้พิทักษ์ และจะถูกจำกัดความสามารถบางชนิด กล่าวคือ โดยหลักทั่วไปคนเสมือนไร้ความสามารถที่จะทำนิติกรรมใด ๆ ได้และมีผลสมบูรณ์

เว้นแต่ นิติกรรมที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น การนำทรัพย์สินไปลงทุน การทำสัญญา กู้ยืมหรือรับประกัน การประนีประนอมยอมความ การเช่าหรือให้เช่าอสังหาริมทรัพย์เกินกว่า ๖ เดือน หรือ อสังหาริมทรัพย์เกินกว่า ๓ ปี เป็นต้น จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้พิทักษ์ก่อน มิฉะนั้นเป็นโมฆะ

ดังนั้น คนไร้ความสามารถต้องมีผู้อนุบาล ส่วนคนเสมือนไร้ความสามารถต้องมีผู้พิทักษ์ดูแล ในการทำนิติกรรมต่าง ๆ ตามกฎหมาย

บรรณานุกรม

กฎหมายเกี่ยวกับคนไร้ความสามารถ, จากเว็บไซต์ <https://mickkeyandmai.wordpress.com> สืบค้นเมื่อ วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

การร้องขอให้เป็นคนไร้ความสามารถ, จากเว็บไซต์ <http://www.surat.ago.go.th> สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

คนไร้ความสามารถและเสมือนไร้ความสามารถ. จากเว็บไซต์ <http://www.thanulaw.com/index.php/incompetent1> สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ - ๖ จากเว็บไซต์ <https://web.krisdika.go.th/data/law/law๔/%BB๐๓/%BB๐๓-๒๐-๙๙๙๙-update.pdf> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

ประสิทธิ์ โหมวิไลกุล, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบุคคล พิมพ์ครั้งที่ ๕ กรุงเทพฯ: นิติธรรม ๒๕๕๑.

ผู้เสมือนไร้ความสามารถ, จากเว็บไซต์ http://natjar2001law.blogspot.com/2011/01/blog-post_7821.html สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

วราภรณ์ วนาพิทักษ์, ความสามารถของบุคคลธรรมดา, ชุดวิชากฎหมายแพ่ง ๑: บุคคล นิติกรรม สัญญา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. จากเว็บไซต์ <http://www.law.cmu.ac.th/law2011/goto.php?action=document&id=3079> สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒.